

TOPLUMSAL YAPI ARAŞTIRMALARI ATÖLYESİ 2021

SOSYAL HAREKETLİLİK

Özet ve Program Kitapçığı

**31 Mayıs 2021 İstanbul
www.tyap.net/atolye4**

Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı (TYAP)

Türkiye'nin toplumsal yapısı hızlı ve daimi bir değişim ve farklılaşma süreci içerisindedir. Bu değişim sürecinin anlaşılması ve açıklanması için kapsamlı ve sürekliliği olan araştırmalara ve yeni perspektiflere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu doğrultuda Lütfi Sunar tarafından yürütölen Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı kapsamında toplumsal değişim, tabakalaşma ve hareketlilik alanlarında araştırmalar yapılmakta, etkinlikler gerçekleştirilmekte ve yayınlar yapılmaktadır.

Programın temel amacı, Türkiye'deki toplumsal değişimin anlaşılabilmesi ve nitelikli olarak değerlendirilebilmesi için alandaki kuram ve perspektifler değerlendirilerek bilgi birikiminin ortaya konulması, değişimin ve dinamiklerini çözümlenmesi ve kavramsallaştırılarak sosyal bilim çalışmalarına temel sağlanmasıdır. Bu kapsamda toplumsal yapı ve toplumsal değişim ile ilgili ortaya konan temel teorik yaklaşımlar ve ampirik çalışmaların değerlendirilmesi, toplumsal yapının tahlil edilmesini sağlayacak model ile teorik bütünlüğü olan, pratik ve kolay uygulanabilir analiz araçlarının geliştirilmesi, Türkiye toplumsal yapısının, bileşenlerinin, hareketliliği sağlayan dinamiklerin çözümlenmesine ve tartışılmasına katkı sağlayacak akademik toplantıların düzenlenmesi ve yayınların literatüre kazandırılması hedeflenmektedir.

PROGRAM

31 Mayıs 2021

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

09:45-10:00 Açılış

10:00-11:00 I. Oturum

Lütfi Sunar - Türkiye’de Sosyal Hareketliliğin Yapısı: Kuşaklararası ve Kuşakiçi Değişimler

Merve Akkuş Güvendi - Türkiye’de Sosyal Hareketliliğin Biçimleri

11:20-12:20 II. Oturum

Joonghyun Kwak & Ayşe Güveli - Multigenerational Social Mobility in Migrant and Non-Migrant Families: Turkish Origin Grandsons and Granddaughters in Western Europe

Caner Özdemir - Türkiye’de Kuşaklararası Eğitim Hareketliliğinin Ölçümüne İtibari ve Konumsal Yaklaşımlar

PROGRAM

31 Mayıs 2021

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

12:45 - 13:45 III. Oturum

Elyesa Koçtak - Bir Mesleğin Yükselişi ve Düşüşü: Avukatlığın Tabakalaşması

Ali Haydar Beşer - Sosyal Hareketliliği Anlamanın Bir İmkânı Olarak Zaman Sosyolojisi

14:30 - 16:00 IV. Oturum

Emine Sena Taş - Türkiye'de Sosyal Hareketlilik Çalışmaları

Burak Kesgin - Kuşaklararası Aşağı Doğru Hareketlilik Üzerine Güncel Yaklaşımlar

Rukiye Sancar - Ulusötesi (transnasyonal) Göç Bağlamında Eğitimde Yükselme Süreci

16:00 - 16:30 Kapanış ve Değerlendirme

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi **'Sosyal Hareketlilik'**

I. Oturum

31 Mayıs 2021, 10:00-11:00

Lütfi Sunar

**Türkiye'de Sosyal Hareketliliğin Yapısı: Kuşaklararası
ve Kuşakiçi Değişimler**

Merve Akkuş Güvendi

Türkiye'de Sosyal Hareketliliğin Biçimleri

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi 'Sosyal Hareketlilik'

Türkiye'de Sosyal Hareketliliğin Yapısı: Kuşaklararası ve Kuşakiçi Değişimler

Lütfi Sunar, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Türkiye'de Sosyal Hareketliliğin Biçimleri

Merve Akkuş Güvendi, Araş. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Sosyal hareketlilik toplumsal yapıya dair analizler yapabilmek için ihtiyaç duyulan temel bileşenlerden birisidir. Dünya'da sosyal hareketlilik çalışmaları çok eski bir geçmişe sahiptir ve ciddi bir biçimde gelişmiştir. Ancak ne var ki sosyal hareketlilik konusu Türkiye'de yeterince ele alınmış değildir. Yapılan çalışmalar da tekil alan incelemesi veya yerel düzeydedir. Bu anlamda Türkiye için geçerli bir Sosyal Hareketlilik Modeline ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kapsamda Tübitak ARDEB 1001 projesi kapsamında Türkiye'de Sosyal Hareketliliğin Yapısı ve Biçimleri Projesi ile gerekli kuramsal temellere sahip bir model geliştirilmiştir. Proje, nicel ve nitel metotların birlikte kullanıldığı karma bir metodolojiye dayalı olarak yürütülmüştür. Araştırma birbiri üzerine bina edilmiş üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada tarihsel ve güncel bir biçimde literatür taramalarına ve odak grup çalışmalarına dayalı olarak bir taslak hareketlilik modeli şeması geliştirilmiştir. İkinci aşamada TÜİK'ten alınan 2250 hanelik Türkiye örnekleme bir anket çalışması uygulanmıştır. Üç kuşaktaki hareketlilik verilerinin elde edildiği bu nicel araştırma ile genel bir hareketlilik modeli geliştirilmiştir. Bu model içinde hareketliliğin yapısal unsurları çözümlenmiştir. Üçüncü aşamada ise sosyal hareketliliğin biçimlerini ve örüntülerini ortaya çıkarmak maksadıyla bir nitel araştırma uygulanmıştır. Nitel araştırmada katmanlandırılmış ve çeşitlendirilmiş bir teorik örnekleme oluşturulmuş 100 kişiden müteşekkil bir çalışma grubu ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu analizler neticesinde Türkiye'de kuşakiçi ve kuşaklararası sosyal hareketliliğin yapısı ve biçimleri ortaya çıkartılmış ve analiz edilmiştir.

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi 'Sosyal Hareketlilik'

II. Oturum

31 Mayıs 2021, 11:20-12:00

Joonghyun Kwak & Ayşe Güveli

Multigenerational Social Mobility in Migrant and Non-Migrant Families: Turkish Origin Grandsons and Granddaughters in Western Europe

Caner Özdemir

Türkiye'de Kuşaklararası Eğitim Hareketliliğinin Ölçümüne İtibari ve Konumsal Yaklaşımlar

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi 'Sosyal Hareketlilik'

Multigenerational Social Mobility in Migrant and Non-Migrant Families: Turkish Origin Grandsons and Granddaughters in Western Europe

Joonghyun Kwak, Dr. , Institute for Social and Economic Research, University of Essex

Ayşe Güveli, Prof. Dr., Department of Sociology, University of Essex

International migration has been considered as a critical event that could break the chain of reproduction of socio-economic disadvantages and drive migrants to achieve better life chances for themselves and their descendants. However, social mobility and migration literature little focuses on the effects of migration on intergenerational social mobility. Capitalizing on multigenerational data from the 2000 Families survey, this study examines whether migration hinders or amplifies occupational mobility across three generations by comparing migrant families of the Turkish guest workers in Western Europe with their 'counterfactual' non-migrant families left behind in Turkey and whether multigenerational mobility differs for grandsons and granddaughters. Three-level multilevel models show that migrant families experience higher levels of multigenerational social mobility than their comparators in Turkey. Granddaughters in migrant families in Europe gain greater mobility chances than non-migrant granddaughters in Turkey, whereas grandsons in migrant families have similar mobility chances with non-migrant grandsons. These findings suggest that migration reduces the reproduction of (low) occupational status, especially for female descendants in Europe.

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi

'Sosyal Hareketlilik'

Türkiye'de Kuşaklararası Eğitim Hareketliliğinin Ölçümüne İtibari ve Konumsal Yaklaşımlar

Caner Özdemir, Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Bu çalışmada Türkiye'de kuşaklararası (intergenerational) eğitim hareketliliğinin itibari (nominal) ve konumsal (positional) olarak nesiller (cohorts) arasında nasıl değiştiğini göstermeyi hedefliyorum. Bu amaçla, 2012 yılında TÜİK tarafından toplanan Yetişkin Eğitimi Araştırması (YEA) verilerini kullanılarak 24 yaş üzeri nüfusun eğitim düzeyinin, ebeveyn eğitim düzeyi ile olan ilişkisini; cinsiyet, yaş, ebeveyn mesleki statüsü gibi çeşitli sosyo-demografik değişkenlerin bu ilişkiyi nasıl değiştirdiğini; ve ebeveyn eğitim düzeyinin birey eğitim düzeyi üzerindeki etkisinin nesiller arasında nasıl bir değişime uğradığını inceliyorum. Ayrıca, ilgili literatürdeki son gelişmeler ışığında kuşaklararası eğitim hareketliliğini hem itibari hem de konumsal olarak ölçerek karşılaştırmalı bir değerlendirme ortaya çıkarmaya çalışıyorum. Sosyoloji disiplininin en temel araştırma konularından olan sosyal hareketlilik meslekler üzerinden olduğu kadar eğitim düzeyleri üzerinden de ölçülmüştür. Maalesef çoğunlukla gelişmiş ülke bağlamları ile sınırlı kalmış olan uluslararası literatürde farklı ülkeler/bölgeler arasında çelişkili sonuçlar ortaya çıktığını görüyoruz. Bazı çalışmalarda eğitimin hızla yaygınlaşmasına rağmen sosyal hareketlilik düzeyini değiştirmedeği öne sürülürken bazı diğerlerinde eğitim üzerinden ölçülen sosyal hareketliliğin zaman içerisinde arttığı gösteriliyor. Ancak, bu çalışmaların çoğunda eğitimin “kaç yıl eğitim alındığı” veya “en son tamamlanan eğitim düzeyi” gibi itibari değişkenlerle mutlak olarak ölçüldüğünü görüyoruz. Ancak, eğitimin veya belirli bir eğitim düzeyinin toplum içerisindeki değerinin yıllar içerisinde sabit kalmadığı iddia edilebilir. Ulusal literatürde ise eğitim hareketliliği çalışmaları daha sınırlı kalmış ve itibari yaklaşım kullanılmıştır. Ancak, bu çalışmaların da birbirleriyle çelişen bulgular ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada eğitim düzeyini hem klasik/itibari ölçeklerle hem de konumsal değişkenlerle ölçerek Türkiye'de eğitime dayalı kuşaklararası sosyal hareketliliğin nesiller arasında nasıl değiştiğini göstermek istiyorum. YEA 2012 verilerini kullanarak yaptığım ön analizler eğitim düzeyi itibari olarak ölçüldüğünde ebeveyn eğitim düzeyinin birey eğitim düzeyi üzerindeki etkisinin yaşlı nesillerden genç nesillere doğru gittikçe azaldığını; ancak, konumsal olarak ölçüldüğünde farklı sonuçların ortaya çıktığını ve nesiller arasında bir dalgalanma olduğunu; örneğin, ebeveyn eğitim düzeyinin birey eğitim düzeyi üzerindeki etkisinin 1960 ve 1980 arasında doğan nesiller arasında giderek artarken 1980 sonrası doğan nesiller için azalma eğiliminde olduğunu hesapladım.

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi 'Sosyal Hareketlilik'

III. Oturum

31 Mayıs 2021, 12:45-13:45

Elyesa Koytak

**Bir Mesleğin Yükseliş ve Düşüşü: Avukatlığın
Tabakalaşması**

Ali Haydar Beşer

**Sosyal Hareketliliği Anlamanın Bir İmkânı Olarak
Zaman Sosyolojisi**

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi

'Sosyal Hareketlilik'

Bir Mesleğin Yükselişi ve Düşüşü: Avukatlığın Tabakalaşması

Elyesa Koytak. Araş. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Avukatlık birçok çağdaş toplumda olduğu gibi Türkiye'de gerçekleştirilen mesleki prestij ölçümlerinde de üst sıralarda yer alır. Bununla birlikte son yıllarda mesleğin bozulduğu, itibarının azaldığı ve güç kaybı yaşadığı yönündeki şikayetler daha sık dile getirilir oldu. Tartışmanın odağında, mesleğin mensupları başta olmak üzere hukuk alanıyla ilgili birçok toplumsal fail tarafından dillendirilen, bu anlamda farklı ve hatta zıt konumlardaki faillerin dahi ittifak ettiği esas neden olarak avukat sayısındaki artış yer alıyor. Sayısal artış bozulmanın nicel tarafını oluştururken nitel tarafına gelince yine ittifaken, hukuk fakültelerindeki eğitimin bilhassa vakıf üniversiteleriyle birlikte zayıflamasına işaret ediliyor.

Bu çalışma, avukatlık etrafında giderek artan bu tartışmanın hem varlığının hem boyutlarının işaret ettiği ve örttüğü mesleki dönüşümü, yakın tarihten bugüne mesleki tabakalaşma açısından değerlendirmeyi amaçlıyor. Mesleki tabakalaşma bu meselede iki bakımdan önem kazanıyor: Birincisi, mesleğin bütün bir toplumsal yapı içinde tabakalaşması bakımından avukatlık yakın döneme kadar, eğitim, bürokrasi ve çalışma dünyalarıyla ilişki içinde muhkem ve muteber bir konum kazanmayı ve elde tutmayı başarmış bir meslek olmuştur. Cumhuriyet'in ilanını müteakip gerçekleştirilen inkılaplar, yargı alanını bürokrasi içinde tahkim ederek yeni bir hukuki sermaye tanımlamış; avukatlığın itibarının yükselişini mümkün kılacak şekilde mesleki tekel ile bürokratik denetimi iç içe geçirmiştir. Eğitim alanındaki sosyo-kültürel filtrelerin meslek ve bürokrasi alanında hakim konumlarda bulunanlar tarafından uzun yıllar dar tutulmasıyla birlikte avukatlık, bir tür devlet soyluluğunu paylaşan bir meslek olagelmıştır. Ancak 1990'lardan bu yana hem yükseköğretim alanında yaşanan kademeli ama hızlı genişleme, hem de çalışma hayatında belli sektörlerde bürokrasiden ziyade sermayenin ağırlık kazanması nedeniyle avukatlık devletten piyasaya doğru yapısal bir geçişe sahne olmaya başlamıştır. Bu noktada mesleki tabakalaşmanın ikinci anlamı olarak meslek içinde tabakalaşma süreci, bu piyasalaşmayla iç içe gelişmektedir: Bir yandan hukuk alanının gerektirdiği eğitsel ve kültürel sermaye biçimleri mahalli-uluslararası ayrımında görüldüğü gibi dönüşmüştür. Diğer yandan büro sahipliği ile bağlı çalışma ayrımında belirginleşen eşitsiz sermaye ilişkileri avukatlıkta son yıllarda farklı konum ve statülerin oluşumuna yol açmıştır. Nihayetinde meslek içinde muhtemel güzergahların ve becerilerin çeşitlenmesi bakımından hukuk meslekleri alanı bilhassa son on yılda artan derinlikte bir farklılaşmaya sahne olmaktadır ve olmaya devam edecek gibi görünmektedir. Avukat sayısındaki artış ve hukuk eğitiminin zayıflaması gibi sıkça başvurulan nedenler toplumsal yapıda dar, tekelci ve cemaatvari bir yerden geniş, rekabetçi ve eşitsizlikçi bir yere geçişteki anomiyi anlamlandırma noktasında iş görmektedir.

Bu çalışmada avukatlığın yakın tarihten bugüne yapısal dönüşümünü takip ederken resmi belgeler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının açık verileri kullanılmıştır. Son yıllarda artan meslek içi tabakalaşmanın bir göstergesi olarak Legal 500 sitesinde yer alan Türkiye merkezli 106 hukuk bürosunda çalışan 1319 avukatla ilgili açık kaynaklardan derlenen temel veriler incelenmiştir. Ayrıca, farklı kuşak ve çalışma şartlarından 12 avukatla yapılan derinlemesine mülakatlar sayesinde mesleki faillerin yaşanan dönüşümü içeriden nasıl deneyimleyip hangi yorum ve eylem şemalarını işe koştukları incelenmiştir. Nihayetinde, mesleğin bozulduğu ve itibar kaybı yaşadığı yönündeki söylemi mümkün kılan nesnel konumların toplumsal topografyasına dair bir tasvir sunulacaktır.

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi 'Sosyal Hareketlilik'

Sosyal Hareketliliği Anlamanın Bir İmkânı Olarak Zaman Sosyolojisi

Ali Haydar Beşer, Dr., Kırklareli Üniversitesi

Sosyal hareketliliği anlamak aslında çeşitli katmanlarda ve kısımlarda farklı sosyolojik birikimlerin bir araya getirilmesi yahut birbirleriyle ilişkiye sokulmasıyla mümkün olmaktadır. Bu anlamda sosyal hareketlilik göç, aile, eğitim, ekonomik durum, meslek, kültürel ortam gibi birçok değişkenle ilişkilidir. Sosyal hareketliliğin hızı, yoğunluğu, yaygınlığı, bağlamı gibi meseleler aynı zamanda toplumsal yapı ile etkileşim içerisinde belirlenir. Bu çalışmada sosyal hareketlilik çalışmalarında pek dikkate alınmayan (sosyal) zaman boyutuna dikkat çekilmeye çalışılacaktır. Her bir sosyal hareketlilik aynı zamanda sosyal zamanlar arası bir hareketliliktir. Sosyal hareketliliğin bu yönüyle de kavranabilmesi için zaman sosyolojisinin yaklaşımı ve kavramlarına ihtiyaç vardır ve bunları kullanmak sosyal hareketliliği anlamak için yeni bir imkân oluşturacaktır. Zamanı kolektif bir kategori, sosyal eylem ve etkileşimlerle ortaya çıkan bir şey olarak gören bu yaklaşım, çeşitli zamansal boyutlara tuttuğu projeksiyon ile sosyal yapı ve sosyal değişme yanında sosyal hareketliliğin de kavranışına katkı sunar. Bu katkı iki düzeyde ele alınabilir: Teorik ve ampirik. Teorik düzeyde zaman sosyolojisi, sosyal etkileşimlerden doğan bir zamansal sistemin (yapının) içerisinde her bir tabakanın, sınıfın, rolün, mesleğin vs. kendi alt zamansallığını üretmesini dikkate alan çözümler yapmaya imkân sağlar. Sosyal zaman kavramı bu açıdan zaman sosyolojisinin en temel kavramıdır ve sosyal ilişkilere içkindir. Diğer sosyal olgular gibi hem sosyal ilişkiler tarafından inşa edilir hem de kendisini dayatır. Bir kişi veya grubun ister dikey ister yatay hareketliliğinde, bir konumdan diğerine geçişi bir zamandan diğerine geçişi anlamına gelir. Çalışma hayatında tarımdan sanayiye veya hizmet sektörüne, yaşanan mekânlar açısından kırdan kente veya kent içerisinde mahalleden site yaşamına doğru olan hareketlilikler yanında, kişilerin mavi yakadan beyaz yakaya yahut bir sosyal tabakadan/sınıftan diğerine geçişi, sosyal statüsünün değişmesi, bir meslekten diğerine geçmesi gibi sosyal hareketlilikler de birbirinden farklı zamansal görünüşleri açığa çıkartır. Ampirik çalışmalara daha fazla imkân tanıyan düzeyde ise zaman sosyolojisi yaklaşımı, günün/haftanın kullanımı (zaman-bütçesi), kurumsal veya meslekî zaman, mesai, boş zaman, tatil, bekleme veya bekletme, tempo, ritim, teknolojik zaman, ulaşım, iletişim, senkronizasyon gibi zamansal boyutlar sayesinde sosyal hareketliliğin ölçülebilmesini mümkün kılar. Mesela öngörülen veya kabul edilebilir bekle(t)me süreleri ile meslekler ve mesleki itibar arasında kurulacak ilişki sosyal statü açısından bir gösterge olarak kabul edilebilir. Sosyal ilişkilerde herkes hem bekleyen hem bekleten pozisyonundadır. Kişinin veya grubun bekleyen konumunda olduğu ilişkilerin azalması yahut bekleten pozisyonunda olduğu durumların artması sosyal hareketliliğinin yukarı doğru bir seyir izlediğinin göstereni olabilir. Çeşitli zamansallıklarla buna benzer kurulacak ilişkiler sosyal hareketliliğin ölçülebilir özelliğini artıracaktır. Bu çalışmada zaman sosyolojisinin hem teorik hem de ampirik düzeyde sosyal hareketliliği anlamaya sunabileceği imkanlar tartışılacak ve sonraki çalışmalara bir zemin oluşturulmaya çalışılacaktır.

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi **'Sosyal Hareketlilik'**

IV. Oturum

31 Mayıs 2021, 14:30-16:00

Emine Sena Taş

Türkiye'de Sosyal Hareketlilik Çalışmaları

Burak Kesgin

Kuşaklararası Aşağı Doğru Hareketlilik Üzerine Güncel Yaklaşımlar

Rukiye Sancar

Ulusötesi (transnasyonal) Göç Bağlamında Eğitimde Yükselme Süreci

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi 'Sosyal Hareketlilik'

Türkiye'de Sosyal Hareketlilik Çalışmaları

Emine Sena Taş, Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi

Toplumsal hareketlilik çalışmaları günümüz sosyoloji literatürünün merkezi konularından birisidir. Toplumsal hareketlilik çalışmaları toplumun tabakalı yapısını ve bu yapının değişimini açıklar. Günümüz toplumsal hareketlilik çalışmaları küçük ölçekte akademik bir faaliyet olmaktan çıkarak ulusal ölçekte yapılan alan araştırmalarına da dönüşmüştür. Ancak Türkiye'deki sosyal hareketlilik çalışmaları dair bir incelemede bulunduğumuz zaman gerek teorik gerekse ampirik açıdan çok bakir bir alan ile karşılaşmaktayız. Ancak sınırlı sayıda tez ve makale bulunmaktadır. Bu çalışmalar da yerel düzeyde gerçekleştirilmiş olan ülke genelini kapsamayan çalışmalardır. Son yıllarda Lütfi Sunar ve arkadaşlarının alana dair yapmış olduğu teorik ve ampirik katkılar Türkiye'deki sosyal hareketlilik çalışmalarına canlılık vadetmektedir. Sunar'ın toplumsal yapı ve değişim, tabakalaşma ve eşitsizlik konularına dair yapmış olduğu Mesleki İtibar Araştırması, Türkiye Sosyo Ekonomik Statü Endeksi Sosyal Hareketlilik Ölçeği; alana yapmış oldukları teorik ve ampirik katkılara ek olarak sonrasında yapılacak olan çalışmalar için de önemli bir temel oluşturmaktadır. Türkiye'deki toplumsal hareketlilik çalışmalarının tarihsel olarak inceleneceği bu sunumda, çalışmaların toplumsal hareketlilik konusunu nasıl ele aldıkları, eğer bir saha araştırması ise hangi yöntemi tercih ettikleri, konuya ilişkin varsayımları, sınırlılıkları ve sağladıkları imkanlar ele alınmaya çalışılacaktır.

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi 'Sosyal Hareketlilik'

Kuşaklararası Aşağı Doğru Hareketlilik Üzerine Güncel Yaklaşımlar

Burak Kesgin, Dr. Öğr. Üyesi, Beykent Üniversitesi

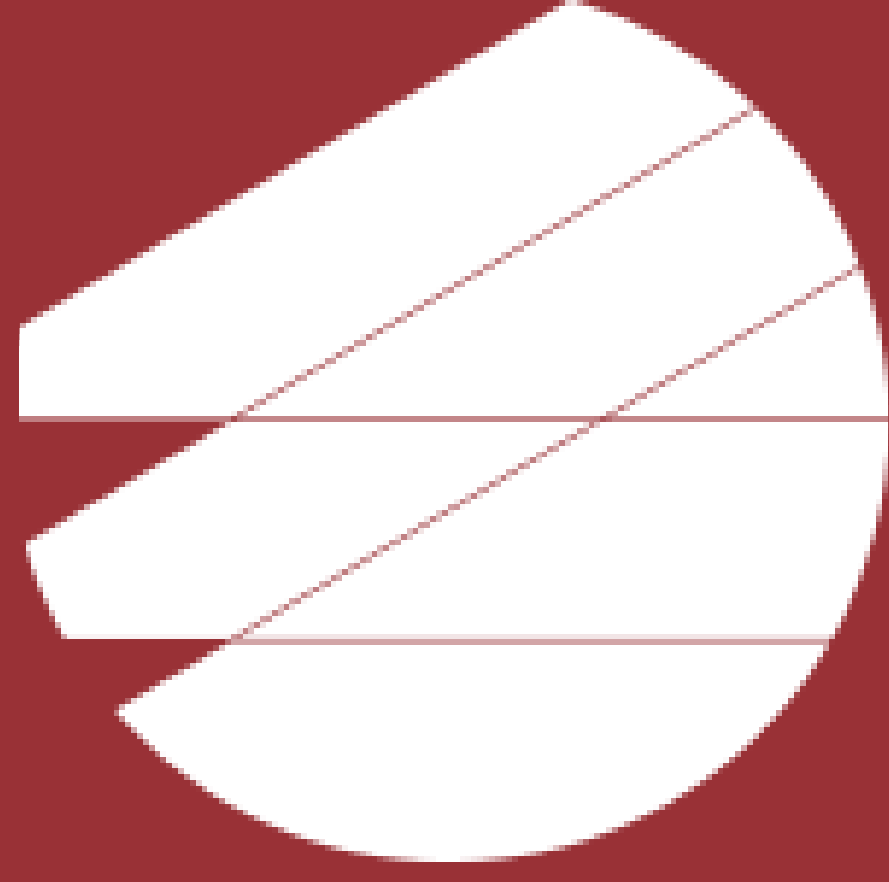
Toplumsal hareketlilik çalışmaları içerisinde kendine ancak küçük bir yer bulabilen, üzerine doğrudan çalışmaların nadiren yapıldığı kuşaklararası aşağı doğru toplumsal hareketlilik konusu, 2007-2008 ekonomik krizi ve izleyen dönemde, özellikle de 2010'lardan itibaren akademik yazında kendisine daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Bu durum hareketlilik çalışmalarında hem teorik ve hem de ampirik analizlerde ağırlığı devam eden istikrar ve yukarı doğruluğun merkeziliklerinin de sorgulanmaya başlanacağı, aşağı doğruluğun giderek daha fazla önemseneceği bir dönemin başladığına yönelik bir eğilimin başlangıcı olarak görülebilir. Analizlerin dünya ekonomisinin toparlanma sürecinin muhtemelen uzun, düzensiz ve belirsiz olacağını, tüm dünyada yaşam standartlarında beklenen iyileşme konusunda ciddi bir gerileme yaşanacağını söylediği, eşitsizliğe ilişkin karamsar bir tablo çizdiği düşünüldüğünde (IMF, 2020) bu durumun tahminlerden daha da hızlı biçimde gerçekleşmesi olasılık dahilindedir. Kuşaklararası aşağı doğru hareketlilik günümüzde hem başlı başına ayrı bir olgu, hem de mevcut sınıf yapısı içindeki bazı gruplar için bir risk, tehdit faktörü olarak dolaylı biçimde daha fazla çalışılmaya başladığı gibi, sınıf ve toplumsal hareketlilik literatürünün bütünü içinde de kendine giderek daha fazla yer bulmaktadır. Konu ülkelerin kendi özgün koşulları içinde bir çok ülkede incelenmeye başlandığı gibi karşılaştırmalı çalışmalar da artmaktadır. ABD'de yapılan bu araştırmalardan biri günümüzde işgücüne giren gençlerin, kendilerinden iki kuşak önce doğan çocuklara kıyasla ebeveynlerinden daha fazla kazanma olasılığının çok daha düşük olduğunu açık biçimde ortaya koyarak gündem olmuştur. Bulgular ebeveynlerinden daha fazla kazanan çocukların oranının çarpıcı bir şekilde düştüğünü gösterir. Çocukların ebeveynlerinden fazla kazanma kazanma olasılığı 1940'larda doğan çocuklar için %90 iken, 1980'lerde doğan çocuklar için bu oran %50'ye kadar gerilemiş, araştırmacıların ifadesiyle ebeveynlerine göre daha fazla gelir elde etme olasılığı bir yazı turaya dönüşmüştür (Raj vd., 2017). Temel unsurlarından biri çocukların ebeveynlerinden daha iyi standartlarda yaşaması olan Amerikan Rüyası solarken, mutlak hareketlilikteki keskin düşüş siyasi sonuçları da olan bir hayal kırıklığı ve kaygı yaratmaktadır. Benzer dönemde Britanya üzerine yapılan bir çalışma ise ABD'ye ilişkin bu çalışmadan farklı olarak kuşaklararası toplumsal konum değişikliklerinde önemli bir değişiklik olmadığını söylese de, sınıfların bir süredir statik hale geldiğini, hareketlilik imkanlarının giderek azaldığını, eğer bir hareketten söz edilecekse artık daha fazla yaygın olmaya başlayan aşağı doğru toplumsal hareketlilik olduğunu öne sürmüştür (Bukodi & Goldthorpe, 2018). Genç kuşaklar için aşağı doğru hareketliliğin risk olarak belirgin hale gelmesinin yarattığı kaygı bu iki çalışmada da dikkat çekilen önemli bir ortak noktadır. Goldthorpe'a göre kayıptan kaçınma teorisi ile tutarlı olarak, ebeveynlerin ve çocuklarının yukarı doğru hareketliliğe ulaşmaktan çok aşağı doğru hareketlilikten kaçınmaya, sınıf kaybı yaşamamaya daha fazla odaklandıklarına inanmak için gerekçeler vardır (Goldthorpe, 2018). Literatür, bu örneklerde olduğu gibi ebeveynlerin çocuklarının gelecekte kendi sahip oldukları olanaklara sahip olamayacaklarına yönelik kaygı ve endişelerine, bu durumun sonuçlarına, eğitim sürecindeki yansımalarına odaklanırken, aşağı doğru hareketliliğin göçmenlere karşı hasmane tutumlar geliştirilmesine yol açıp açmadığına (Paskov vd., 2020) ilişkin güncel sorunlara kadar uzanarak skalasını genişletmektedir. Kuramsal tartışmalar da bu gelişimi takip etmekte aşağı doğru hareketlilik olanakların metalaşması (Grusky, 2017), kayıptan kaçınma, kültürel sermaye (Werfhorst & Hofstede, 2007) gibi kavramlardan ve çerçevelerden yararlanılarak, kıyaslamalar yapılarak açıklanmaya çalışılmaktadır. Buna karşın konuya belirli bir ilgisi her zaman var olan çatışmacı yaklaşım bir tarafa bırakıldığında, alandaki hakim kuramsal yaklaşımlarda aşağı doğru toplumsal hareketliliğin yerinin halen belli belirsiz olduğunu söylenebilir. Bu çalışma işte bu oluşum halindeki literatürün bir taramasını ve değerlendirmesini yapmayı, öne çıkan eğilimlerin açıklayıcılığını tartışarak alanın bir resmini ortaya koymayı, varsa eksik kalan parçaları göstermeyi ve bu alanın geleceği üzerine genel bir çerçeve çizmeyi hedeflemektedir.

4. Toplumsal Yapı Araştırmaları Atölyesi 'Sosyal Hareketlilik'

Ulusötesi (transnasyonal) Göç Bağlamında Eğitimde Yükselme Süreci

Rukiye Sancar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Hagen Üniversitesi

Bu çalışmada, yeni göç teorisi olan “ulusötesi göç” kavramının ortaya çıkması ve Türk göçmen kökenli çocukların eğitimde yükselme süreci incelenerek, biyografik- analitik bir perspektifle ele alınacaktır. Ulusötesi göç yaklaşımı ve ulusötesi alanların oluşması, sosyal bilim araştırmalarında ve eğitim-bilimsel söylemde çok az tartışılmasına rağmen son zamanlarda ise yeniden güncel (Gogolin/ Pries 2004). Ingrid Gogolin ve Pries`in tanımladığı gibi, ulusötesi göç ve ulusötesi alanların oluşumu artarak gözlemlenen ve sosyal bilimsel olarak da araştırılan bir fenomen. Bununla birlikte bu kavramlar eğitim bilimindeki tartışmalarda çok az ifade edildi. Ulusötesi göç ilk defa Amerika`da 1970`li yıllarda, Alman bilim dünyasında ise son yüzyılın 90`larında ortaya çıktı. Şu ana kadarki araştırmalarda ise sosyal ve eğitim bilimindeki önemine aslında pek değinilmedi. İletişim teorilerinin gelişmesi göç araştırmaları içinde yeni bir dönemi başlattı. Özellikle Nina Glick Schiller, Linda Basch ve Cristina Szanton Blanc, ulusötesileşme ve ulusötesi sınır aşımı süreci olarak göçmen grupları yeniden tanımladılar. Onların sosyal ilişkileri ve yaşam pratiklerinin, ulusötesi olarak en az iki ya da daha fazla devlet üzerinde ve kültürel bağlamda vuku bulmasının gerekli olduğunu ifade ettiler. Araştırmacıların amacı; göç araştırmalarının daha önceki ikili model olan Emigrasyon ve Imigration, push ve pull faktörlerini aşmayı ve göçmenlerin ulus tanımlamalarını aşan pratiklerine dikkat çekmekti. Ve kısmen de olsa bu tartışmada, ulusötesi göç ile ilgili kavramları yeniden tanımlayarak bilimsel dünyaya kazandırdılar (Lüthi, 2005) Bu araştırmada göç olgusunun yeni tartışma alanı olarak ulusötesi göç bağlamında Türk çocuklarının eğitimde yükselme sürecini bilimsel olarak yeniden ortaya koymak; metod olarak ise biyografik yöntemle bilimsel tartışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmak ve yeni bir düşünme biçimini ortaya koymak olacaktır.

TOPLUMSAL YAPI

ARAŞTIRMALARI PROGRAMI

tyap.net | bilgi@tyap.net | [@toplumsalyapi](https://www.instagram.com/toplumsalyapi)